

Met de op handen zijnde sluiting van de Marinekazerne in Amsterdam sluit onze hoofdstad, voormalig admiraliteitsstad, een historisch hoofdstuk af. In deze rubriek hebben we verschillende burgemeesters aan het woord gelaten uit over de hechte band van hun stad met de KM. In deze aflevering blikt de burgemeester van Amsterdam terug op de betekenis van de KM voor zijn stad.

De Marine bood Amsterdam een schild en zelfvertrouwen

Archieffoto van het Marine Etablissement in Amsterdam, met op de voorgrond het Scheepvaartmuseum. (NIMH)

Twee iconen in Amsterdam geven glans aan de historie en waarde van de Marine: het Marine Etablissement Amsterdam en het Scheepvaartmuseum. Hier lag in vroeger tijden het buitenland aan onze voeten.

Maar bij de band van de Marine met Amsterdam ontkomt je ten eerste niet aan Michiel de Ruyter. Het was de beroemdste admiraal van de eerste Gouden Eeuw. Toen hij tot vlootvoogd in Amsterdam was benoemd trok hij begin 1655 in een huis op het Nieuwe Waalseiland, waar nu de Prins Hendrikkade 131 zit. Tien jaar later werd De Ruyter benoemd tot opperbevelhebber van de vloot. Daarmee kwam hij officieel in dienst van de Rotterdamse admiraliteit te varen. Hij verzocht echter of hij in Amsterdam mocht blijven wonen.

Hij liep zo anoniem mogelijk door de stad. In een koets liet hij zich niet rijden. Hij hoefde ook niet zo nodig in een duur grachtenpand te wonen. Buitenlandse gasten vonden het vreemd dat hij in een simpel rijtjeshuis verbleef. Ook zijn kleding was niet deftig. Net als zijn echtgenote Anna bleef hij, ondanks zijn faam, een eenvoudig bestaan leiden. Op zijn eigen verzoek werd hij na zijn dood bijgezet in een Amsterdams graf. Zijn begrafenis in de Nieuwe Kerk op 18 maart 1677 trok een massaal publiek. De begrafenisstoet reed door de

belangrijkste straten van Amsterdam. Nog steeds trekt de Nieuwe Kerk belangstellenden voor het grafmonument voor De Ruyter.

Een maritiem festival als SAIL roept die geschiedenis in herinnering. Bij de laatste editie afgelopen zomer mocht ik in Amsterdam gasten ontvangen op een van de *tallships* aan de Veemkade. Daar had ik zicht op de Zr. Ms. De Ruyter, het indrukwekkende schip dat aan de Javakade voor anker lag. Een grijs gevaarte dat ontzag inboezemde, zelfs op circa tweehonderd meter afstand. De Ruyter leek een wakend oog op alle boten die hun weg zochten op het water. Daarmee staat het schip in de traditie van de rol die de Admiraliteit van Amsterdam, als voorloper van de Marine, vroeger had.

Geschiedenis van het Marineterrein

Niet ver van de Veemkade ligt het Marine Etablissement Amsterdam. Het bevindt zich op het eiland Kattenburg, in 1655 aangelegd om plek te bieden aan een grote scheepswerf, 's Lands Dok. Hier bracht de Admiraliteit van

Mr. E.E. van der Laan, burgemeester van Amsterdam. (Fotograaf Mirande Phernambucq)

Amsterdam grote oorlogsschepen tot leven die de vloot van de VOC moesten beschermen tegen piraterij. Een schild om de Amsterdamse groei van de eerste Gouden Eeuw te vrijwaren van onheil. Op de werf bouwden Amsterdammers daardoor niet alleen aan schepen, maar net zo goed aan zelfvertrouwen waarmee ze de zeeën bevoeren. De roemruchte historie van Amsterdam, en de vruchten die aan het erfgoed in het centrum zijn af te lezen, is niet los te zien van die werf. Michiel de Ruyter ging er vaak langs om te helpen bij de bouw en uitrusting van oorlogsschepen.

De schepen die de Admiraliteit daar bouwde vroegen om de nodige arbeidskrachten. Het was de grootste en meest innovatieve werf van het land en een van de grootste werkgevers van de stad. Er waren periodes dat de werf meer dan duizend werknemers telde. Schilders, zagers, timmermannen en mastenmakers liepen dagelijks onder de toegangspoort door. Het gebouw met de oude poort is een van de weinige zeventiende-eeuwse panden die bewaard zijn gebleven op het Marineterrein. De bel die vroeger boven de poort hing luidde de werkdag in. Deze klok hangt nu in het Scheepvaartmuseum.

Het museum werd in 1656 gebouwd als 's Lands Zeemagazijn, waar scheepstuig en andere spullen voor de vloot werden opgeslagen. Architect Daniël Stalpaert, de eerste stadsbouwmeester van Amsterdam, tekende voor het ontwerp. Ook al diende het als pakhuis, het pand sprak wel tot de verbeelding. Bezoekers mochten het dak van het gebouw op, om te genieten van het uitzicht over de stad en het IJ. Het was daarmee, toen al, een toeristische attractie in Amsterdam.

In het pakhuis moet een enorme verzameling zeilen, lantaarns, spijkers, touwen, kanonnen, buskruit en

vlaggen hebben gelegen. Onder de binnenplaats lag in de gewelven opgevangen regenwater, dat op oorlogsschepen dienst deed als drinkwater. Het magazijn brandde in 1791 af en werd direct weer herbouwd. De marine trok in het pand toen de admiraliteiten in 1795 werden opgeheven. In de 19e eeuw diende het als centraal magazijn voor kleding en levensmiddelen van de Marine. De functie van museum kreeg het in 1973. De werf had al in 1915 zijn poort gesloten.

De toekomst

Het Marineterrein wordt nu geleidelijk, door het Rijk en de gemeente gezamenlijk, ontwikkeld naar een openbaar toegankelijk gebied. De komende jaren verlaten verschillende onderdelen van Defensie stapsgewijs het terrein. Het moet een plek worden waar Amsterdammers kunnen genieten van het groen, het uitzicht over de stad en het water. Een plek waar de rijke historie van het gebied nooit ver weg is.

Hopelijk krijgt de eeuwenoude levendigheid een vervolg in het gebied. Op het oostelijk deel van het terrein maken bestaande panden plaats voor nieuwbouw. Hierdoor

'Het was de grootste en meest innovatieve werf van het land en een van de grootste werkgevers van de stad'

komt er plek voor bedrijven, onderwijsvoorzieningen en woningen. Vrijgekomen gebouwen krijgen een nieuwe, tijdelijke functie. In de toekomst wordt geleidelijk bestaand vastgoed gesloopt en nieuw vastgoed toegevoegd. Hierbij wordt zoveel mogelijk ingezet op energiebesparing en opwekking van duurzame energie.

Maar volgend jaar krijgt het Marineterrein eerst een groep tijdelijke gebruikers. Het is de eerste helft van 2016 de thuisbasis voor zo'n 150 vergaderingen van ambtenaren van de Europese Unie. Dan is Nederland namelijk het voor de 12e keer voorzitter van de EU. Tijdens het Nederlands voorzitterschap komen er naar verwachting zo'n 20.000 tot 25.000 delegatieleden en honderden journalisten naar Amsterdam.

Zo is het terrein nog steeds een plek waar het buitenland aan onze voeten ligt. Onder bescherming van de (voorloper van de) Marine hebben Amsterdammers het gedurfd om dat buitenland te ontdekken. Dat leverde de stad groei op en een internationale geest evenzeer. Nog steeds plukt Amsterdam daar de vruchten van. De Marine verdient daar waardering en dankbaarheid voor.